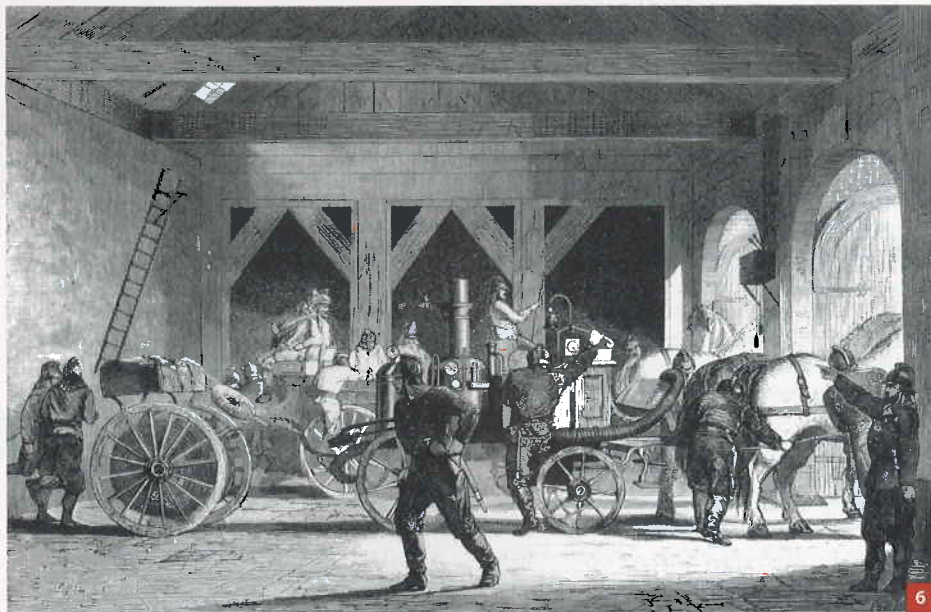

De blanke wapens van de amsterdamsse brandweer

In 1870 was er in de Utrechtsestraat te Amsterdam een brand waarbij bij de bestrijding ervan zoveel misliep, dat de kritiek daarop algemeen gezien wordt als de directe aanleiding om in Amsterdam over te gaan op een beroepsbrandweer. In 1874 was het dan zover: het personeel van de vrijwillige brandweer werd ontslagen en ontstond er als eerste grote gemeente in Nederland in Amsterdam een beroepsbrandweer, een korps dat bestond uit 144 mensen. Het korps werd op militaire wijze ingericht met een rangensysteem en uniformering en de leiding ervan werd vooral gerekruteerd uit militaire officieren. Dit is dan ook de reden waarom bij het tenue van de leiding ook een blank wapen werd voorgeschreven dat in een besluit van de gemeenteraad van Amsterdam werd vastgesteld:

Algemeene bepalingen betreffende de Kleeding en Wapening van het Korps Brandweer

De kleeding van de officieren is geheel gelijk aan die van het overige personeel. De kleedingstof voor officieren is donker blaauw laken voor minderen donker blaauw duffel. De onderscheidingsteekenen voor de verschillende rangen zijn:

Voor den Kommandant de mouwen van onder voorzien van 3 belegdels gouden koord, waarvan het bovenste op de bovenzijde der mouw in eene figuur eindigt in den vorm van een Hongaarschen knoop

Voor den Onder Kommandant hetzelfde van 2 belegdels

Voor de overige officieren een belegdel waarin de Hongaarsche knoop

Voor Brandmeesters een B van wit metaal, te dragen op het midden van de linkermouw 0.1 m boven den elleboog

Voor Machinisten een M van wit metaal, te dragen op het midden van de linkermouw 0.1 m boven den elleboog

Voor de Brandwachts 1e Kl. het cijfer 1 van wit metaal, te dragen op het midden van de linkermouw 0.1 m boven den elleboog

Voor de Brandwachts 2e Kl. het cijfer 2 van wit metaal, te dragen op het midden der linkermouw 0.1 m boven den elleboog

Voor de Brandwachts 3e Kl. het cijfer 3 van wit metaal, te dragen op het midden van de linkermouw 0.1 m boven den elleboog

De wapening voor officieren een dolk met zwart lederen schede, belegd met verguld metaal, gedragen aan een koppel van zwart leder, de koppel te dragen onder de jas.

Voor Brandmeesters en Machinisten een zwaard, zijnde aan de eene zijde zaag, aan de andere zijde sabel, gedragen aan een koppel van zwart leder, onder de jas.

Voor Brandwachts 1e, 2e en 3e Klasse, gordel met bijl, veerhaak en ring, reddingslijn, noodnagel benevens een groote bijl; Bovendien wordt het personeel boven den rang van Brandwacht 3e klasse voorzien van een signaalfluit.

De officieren en Brandmeesters dragen aan den dolk en het zwaard een dragon.

Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders d.d. 10 Juli 1873

*De secretaris
Getd. De Neufville*

De dolk waarvan sprake is in het besluit is het wapen wat later de Ponjaard der Amsterdamse brandweer M.1873 is gaan heten (zie afb.1). Wat aan de beschrijving opvalt is, dat het wapen hangend werd gedragen, laag, onder de jas. Het wapen is daartoe uitgerust met twee ringen aan de schede (zie afb.2 voor de draagwijze).

Als we naar de afbeelding kijken van de eerste commandant van het korps beroepsbrandweer, de heer P.W. Steenkamp (zie afb.3), dan zien we dat hij een buitenmodel ponjaard draagt met het gevest in de vorm van een vrouwenfiguur. Dit wapen (zie afb.4) is opgenomen in de collectie van het Nationaal Brandweermuseum te Hellevoetsluis.

De dragon waarvan in het voorschrift sprake is, is de legerdragon; echter de bodem van zijde is niet oranje, maar brandweer-rood van kleur.

Het genoemde zwaard: dit was de Amsterdamse Brandweersabel M.1873 (zie afb.5).

Gevest massief messing, 16 ribben. De integrale pareerstang in alternerend gebogen. Op de greepkap het nummer: 171

Kling: lengte 48 cm, breedte op de ricasso 3,15 cm. De punt van de kling ligt in het verlengde der rug. Beiderzijds geulen tot 13,5 cm der punt. Op de rug een 26-tands zaagsnede. Op de kling een etsing van de Amsterdamse leverancier.

Zwart lederen schede met messing oor- en haakband. De haakband heeft aan de achterzijde een messing kram en verschroef. De kram van de oorband is roodkoper. De oorband heeft een integrale ovale eindknop. Op het leer achter een (onduidelijk) nummer.

Aan de drager is te zien dat het wapen, in tegenstelling tot de hertsvalger en ponjaard, recht werd gedragen, maar wel onder de jas, zodat de drager is voorzien van zeer lange (23 cm) lissen, wat toch een heel onhandige situatie was.

Het is me niet gelukt een duidelijke afbeelding te vinden van een brandmeester of machinist dragende de Brandweersabel. Het dichtste bij komt nog een charmante afbeelding (afb.6) uit een tijdschrift waarop rechts kennelijk een brandmeester aanwijzingen geeft aan de brandwachten. Deze figuur lijkt een sabel te dragen (maar wel te hoog op het lichaam).

Na 1873 is in gebruik gekomen de Hertsvalger der Amsterdamse brandweer (afb. 7). Het jaar

P. W. STEENKAMP
DE EERSTE COMMANDANT DER
BRANDWEER
16 SEPT. 1872 TOT 1 JUNI 1878

waarin dit model werd ingevoerd is me niet bekend. Maar uit het kledingvoorschrift uit 1957 wordt duidelijk dat het wapen bedoeld was voor hoofdbrandmeesters en commandeurs:

Brandweer Amsterdam

Tenues

De tenues worden onderscheiden in:

- a) klein tenue
- b) uitruktenue
- c) gewapend tenue
- d) schouwburtenuue
- e) groot tenue

Klein tenue

Deze bestaat uit:

pantalon, korte jas, uniformpet en laarzen of schoenen, naar gelang duffel of laken wordt gedragen

Uitruktenue

Deze bestaat uit:

1. voor brandwachts en hoofdbrandwachts: pantalon en korte jas duffel; helm met halsbedekking, stormband onder de kin; laarzen; gordel met handbijl, aanzetpen en noodnagel, redlijntas waarin redlijn met haak.
2. voor onderbrandmeesters: als aangegeven voor brandwachts en hoofdbrandwachts, doch zonder noodnagel en zonder redlijntas met redlijn en haak.
3. voor brandmeesters, adjunct hoofdbrandmeesters, hoofdbrandmeesters, commandeurs: pantalon en korte jas duffel (de hoofdbrandmeesters en commandeurs, desgewenst, inplaats van de korte jas, een jekker); laarzen; helm met halsbedekking, stormband onder de kin

Gewapend tenue

Deze bestaat uit:

1. voor brandwachts en hoofdbrandwachts: als de uitruktenue, doch de helm zonder halsbedekking en met opgeslagen stormband.
2. voor onderbrandmeesters: pantalon en korte jas laken; helm zonder halsbedekking en met opgeslagen stormband; witte handschoenen; sabel.

3. voor brandmeesters en adjunct hoofdbrandmeesters: pantalon en korte jas laken; helm zonder halsbedekking en met opgeslagen stormband; witte handschoenen; ponjaard.
4. voor hoofdbrandmeesters en commandeurs: pantalon en korte jas laken uniformpet; witte handschoenen; hartsvanger.

Schouwburtenuue

Deze bestaat voor de brandwachts en hoofdbrandwachts uit:

als de gewapend tenue, doch in plaats van de redlijntas, een over de linkerschouder gedragen, daartoe bestemde redlijn en inplaats van laarzen, desgewenst schoen. Tussen de gordel wordt een schouwburtenuue gedragen.

Groot tenue

Deze bestaat uit:

als de gewapend tenue, doch in plaats van laarzen, schoenen. De hoofdbrandmeesters en commandeurs inplaats van de uniformpet, de paradehelm.

Afbeelding 7 laat een Amsterdamse brandweerofficier zien met de hertsvanger

De wapens werden in 1972 ingenomen en werden afgeschafte bij de invoering van het nationale brandweertenuue in 1983.

Met dank aan de heer G. Koppers voor het vele relevante materiaal.

Literatuur:

G.P. Koppers, De Amsterdamse Brandweer vroeger en nu, HHS Grave 1988